

Een kaasmaker te Vierverlaten,
maakte kazen waar gaatjes in zaten.
Op den duur werd zijn kaas,
zo doorzichtig als gaas,
maar dat had hij niet eens in de gaten!

De Cooperatieve Zuivelfabriek "De Eensgezindheid" te St. Maartensbrug
(voor wat betreft de eerste jaren van haar bestaan).

Deze fabriek werd opgericht in 1911 door de leden van de omstreeks die tijd geliquideerde kaasfabriekjes "Klein Begin" te St. Maartensvlotbrug en "De Kaasfabriek" te St. Maartensbrug. Een eerste stap op weg naar concentratie; dezelfde concentratie die een halve eeuw later tot opheffing (zelfs) van "De Eensgezindheid" zou leiden.

In het eerste bestuur namen - welhaast vanzelfsprekend - bestuursleden plaats van de opgeheven of op te heffen kaasfabrieken. Van "Klein Begin" was het G. v.d. Sluis en van "De Kaasfabriek" K. Francis.

Hoewel een belangrijke bron van inlichtingen - de notulen van bestuurs- en ledenvergaderingen van 1911 t/m 1932 bij brand verloren gingen, zijn er voldoende andere bronnen aan te boren waaruit een levendig beeld oprijst van het reilen en zeilen van "De Eensgezindheid". Deze fabriek zou een der belangrijkste in het gewest worden en zeker de grootste die in de Zijpe bestaan heeft.

Zoals gezegd, in deze afllevering wordt de beginperiode onder de loupe genomen.

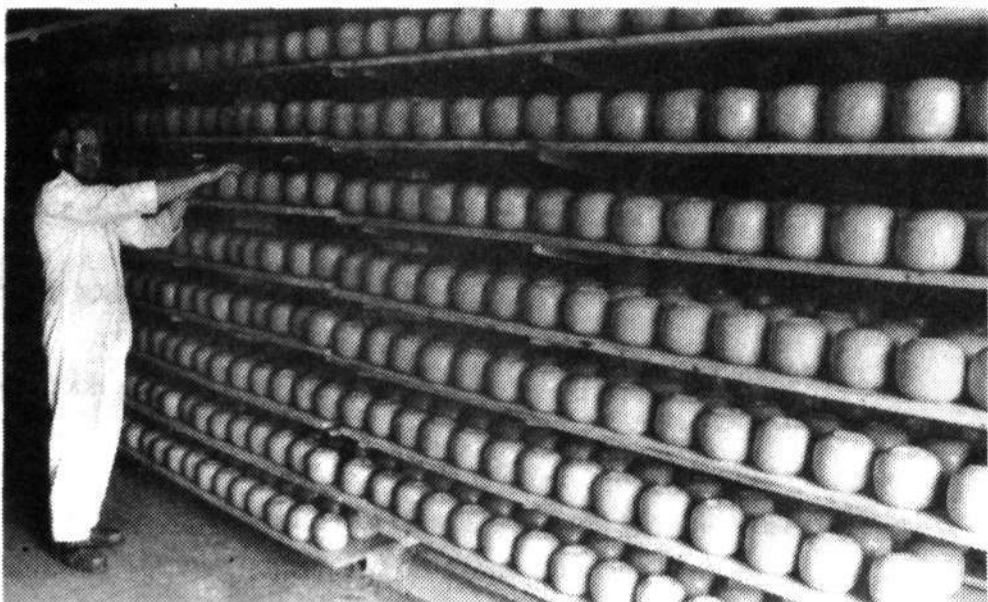
De Zijper Courant geeft ons de volgende informatie:

- 14.3.1911 In zaal Veuger te St. Maartensvlotbrug zijn 43 belangstellenden. De leiding berust bij Th.E.J. Odendaal te Schagerbrug. Op verzoek fungeert J. Raat te Burgerbrug als secretaris. Er meldden zich 38 deelnemers met samen + 500 koeien. Besloten werd een fabriek te stichten om melk van 800 à 900 koeien te verwerken, welke fabriek per 1.9.1911 in werking zou moeten treden. Als naam werd gekozen "De Eensgezindheid".
- Voorlopig bestuur: K. Francis Jz. te Burgerbrug, A. Watertor en G. v.d. Sluis te St. Maartensbrug en Th.J. Odendaal te Schagerbrug. Als adviserend lid werd bij acclamatie benoemd J. Raat.
- 9.4.1911 Dr. L.T.C. Schey - de Rijkszuivelconsulent te Hoorn - zoekt een geschikt terrein uit voor de te bouwen fabriek.

De Eensgezindheid St. Maartensbrug.
Eerste uitvoering.

- 30.4.1911 Acte van oprichting verleden (voor notaris Vrijburg?).
Definitief bestuur: Odendaal, Francis, K. Kant, Watertor
en v.d. Sluis. Benoemd tot secretaris: W. Swarthof.
Het bestuur krijgt vele volmachten.
- 11.5.1911 Aanbesteding fabriek. Gegund aan Vlaming te Schagen
voor de som van fl. 15.549.--.
Aanbesteding draaibrug. Gegund aan de Hoop, Nieuwe
Niedorp voor fl. 2.235.--.
- 6.11.1911 Uit 27 sollicitanten werd tot kaasmaker benoemd
G. Raven te Haarlem (de vader van NAN RAVEN, Grote
Sloot 167 te St. Maartensbrug).
- 2.7.1911 Aanvraag Hinderwetvergunning.
Opzichter bij de bouw is J.F. Fey te 's Gravenhage.
Voor de functie van directeur waren 70 gegadigden.
(Op 3.8.1911 werd bekend dat H.Th. de Bruin te Oost-Ham
(Fr.) was benoemd.
- 6.7.1911 Het schilderwerk is gegund aan K. Veuger Hz.
- 12.7.1911 Aanbesteding woonhuis directeur.
- 23.7.1911 Eerste steen gelegd door het bestuur.
- 6.8.1911 Kaaspersen worden geleverd door P. Veuger Gz.
- 19.8.1911 Aanbesteding vervoer melk, wei, karnemelk en
veevoer.
- Gunning :
Belkmerweg	: K. Doorn	13,5 cent per 100 kg.
Ruigeweg	: J. Louw	15 cent per 100 kg.
Groote Sloot	: D. de Haan	10 cent per 100 kg.
- 27.8.1911 Bouw burgerwoonhuis gegund aan A. Groen te Schagerbrug,
voor fl. 1.855.--.
Idem dubbel woonhuis - zelfde aannemer - voor
fl. 2.222,75.
- 31.8.1911 Metselwerk fabriek gegund aan P. Doorn St. Maartensbrug.
Metselwerk burgerwoonhuis gegund aan J. Bos, Schagerbrug.
Schilderwerk gegund aan P. Swarthof.
Benoemd tot le kaasmaker C. Groen te St. Maartensvlotbrug.

Edammer, nog net als een eeuw geleden....

- 7.9.1911 Jn. Hartog plaatst de "afleiders".
- 28.9.1911 De directeur H.Th. Bruin heeft zich alhier gevestigd.
- 15.10.1911 Hooge kaasprijzen.
Normale prijzen: fl. 30.— of minder per 50 kg; thans nadert de prijs van Edammer kaas de fl. 50.—. Een verschil van ongeveer 85 cent per Edammer kaasje....
De handel lijdt groote verliezen.
- 29.10.1911 Tot 1.1.1912 is de melk voor 10 cent per liter verkocht aan "Neerlandia" te Weesp (vanaf 26.10). Alleen Zondags niet, dan wordt de melk nog verkaasd in "Klein Begin".
- 19.11.1911 J. Rondhout uit Woudsend wordt benoemd tot machinist uit 18 sollicitanten.
- 4.1.1912 De werkzaamheden aan "De Eensgezindheid" zijn begonnen.
- 4.1.1912. Vertrek van kaasmaker Groen. Tweede kaasmaker wordt D. Kramer uit Heerhugowaard.
- 12.1.1912 "De Eensgezindheid" werd heden voor het eerst electrisch verlicht.

- 25.1.1912 Jongsma uit IJlst is benoemd tot botermaker.
- 28.1.1912 Bezichtiging van de fabriek door het publiek op 25.1 (200 bezoekers).
- 9.6.1912 Notaris Vrijburg bericht verandering statuten bij acte d.d. 18.4.1912 in zijn geheel opgenomen in het bijvoegsel van de Staatscourant van 5.6.1912 No. 129.
- 16.6.1912 Excursie van leerlingen van de Zuivelschool te Bolsward naar "De Eendracht".
- 6.4.1913 H. Rijma benoemd tot melkcontroleur.
- 8.1.1914 Aanvraag tot vergunning uitbreiding van de fabriek D No. 1860. (Per 8.2.1914 ingewilligd).
- 8.1.1914 Aanbesteding botermakerij. Gunning C. Rutsen, Nieuwe Niedorp voor fl. 3.040.-.
- 15.3.1914 "De Eensgezindheid" betaalt hoge prijzen voor de melk. Een der leden ontving ruim 12 cent per kg.
- 22.3.1914 W. Zeeman is aangesteld om producten van "De Eensgezindheid" in de gemeente te verkopen.
- 11.6.1914 De melk, die vanaf de oprichting langs de Groote Sloot per schuit werd vervoerd zal weldra, naar wij vernemen, per motorboot vervoerd worden.
- 12.7.1914 Het bestuur is als volgt samengesteld: voorzitter Francis, vice-voorzitter H. Eriks, secretaris G. v.d. Sluis en leden A. Watertor en H. de Graaf.
- 4.10.1914 De kaasfabriek maakt voor Engelse rekening thans kazen van 80 pond. Deze monsterkazen worden nog in doek verzonden. (Kennelijk cheddarkas.)

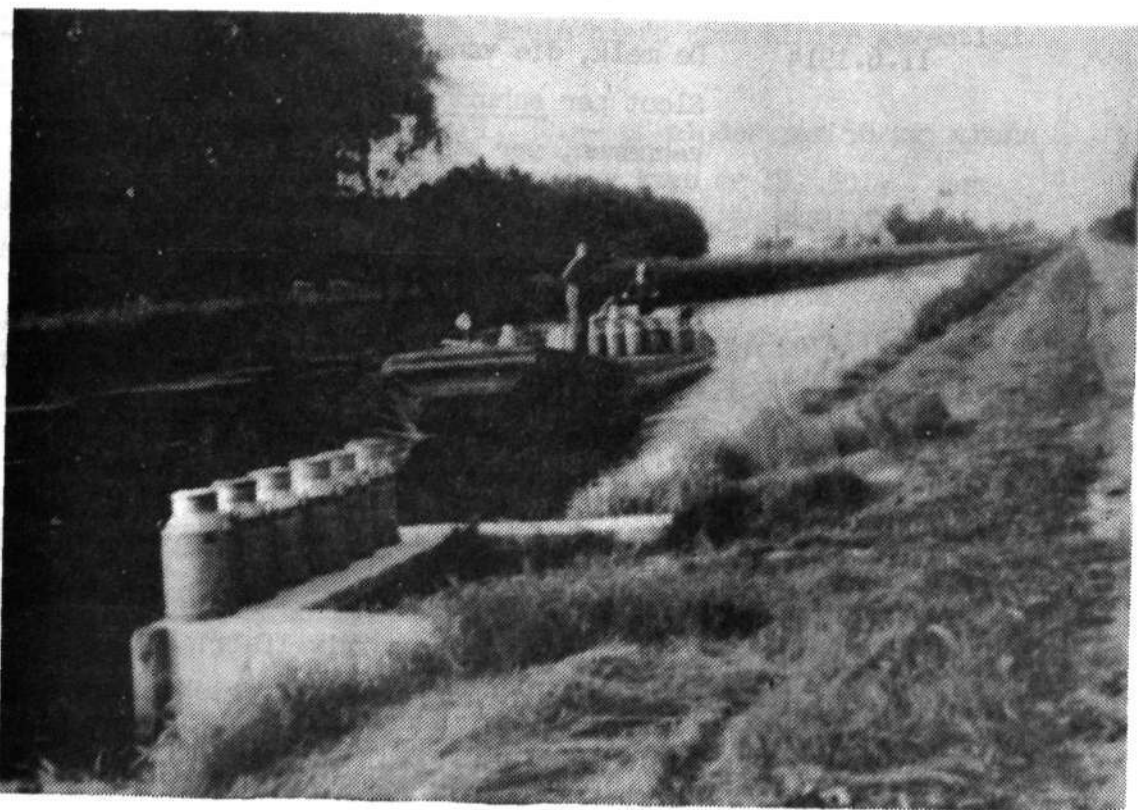
Na deze litanie van berichten uit de Zijper Courant is het goed kennis te nemen van de inhoud van het rapport van een commissie die omstreeks 1914 - op verzoek van de Bond van Zuivelfabriek in Noord-Holland - naar de juiste inrichting en omvang van kaasfabrieken een onderzoek instelde. Het rapport is met de hand geschreven en niet gedateerd, doch nog opgemaakt tijdens het "bewind" van directeur Bruin, en het bevindt zich in het Gemeente Archief Alkmaar, B.V.Z. No. 65.

"De volgende dag naar St. Maartensbrug waar den heer de Bruin ons zou inlichten omtrent zijne opvatting en begeleiden om zijne fabriek in oogenschouw te nemen.

Spreker begon met zeggen dat men hier niet zou zien wat we misschien al hadden gezien daar de fabriek hier eigenlijk was ingericht voor een zogenaamden dagfabriek en zodoende voor de manier van zijn werken eigenlijk veel te wensen overliet.

De melk werd voor een groot deel per schuit aangevoerd het overige per as.

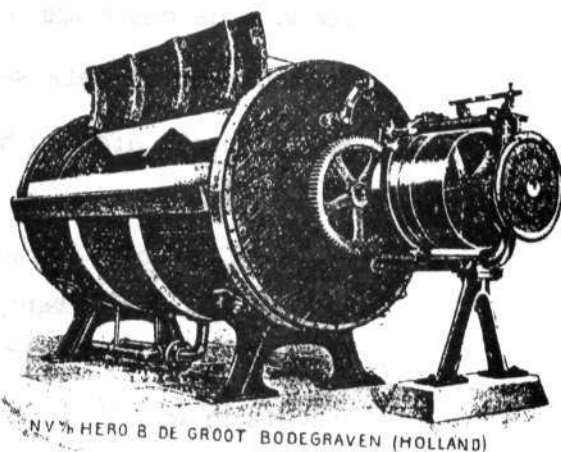
Verwerkt werd van 1100 koeien, waarvan hij op 't oogenblik 17000 Kilo melk per dag ontving, en waarvoor 12 man in dienst was, een man meer bij toen 5000 Kilo minder werd verwerkt.

Melkvervoer door de Groote Sloot.
(zie pag. 17).

Wandpers voor Edammer kaas.

Kaaswaschmachine voor Edammer kaas in fabrieken.

In afwijking van de andere door ons bezochte fabrieken zagen we hier een zig zag melkkoeler vanwaar de melk naar een veel te lage Koelkamer overging.

De pekeldelder achtte spreker te prefereeren bij een bovengrondsche gelegenheid mits het afvalvocht kan geloost worden dus boven 't polderwater moet liggen met de bodem.

Een flinke kaaszolder waarnaar de kazen alles met de hand moesten worden getransporteerd.

Na een tweejarig bestaan was er al een heele verbouwing noodig geweest wegens uitbreiding, zoodat een nieuwe botermakerij was aangebouwd daar de oude was veranderd in een roomzuurlokaal.

Deze nieuwe botermakerij was met verglaasde tegels opgetrokken en bevloerd met mozaik of terrasso, hetgeen duur blijkt te zijn doch daar geen enkele naad aanwezig een ideale bevloering is.

Gekarnd werd met Holsteinsche waardoor spreker werd gedacht de beste manier te zijn.

Controle op de melk werd 5 dagen in de week gedaan.

Hun grootste afstand 5 KM was geen bezwaar dit ging ook per as.

Spreker zag geen bezwaar in een te groote fabriek b.v. van 4000 koeien, maar als begonnen werd met 2 duizend maak dan gelegenheid voor 3000.

Hun begin was 45 leden 600 koeien en na ruim 2 jaar werkens met 100% gerezen bijna n.l. 80 leden en 1100 koeien.

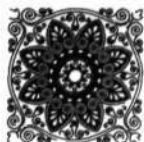
Spreker raadde ons ten sterkste aan goede voorlichting bij de plannen, daar hij hier ontzaglijk veel hinder had gehad daar iemand geheel onkundig op het gebied van zuivelbereiding de bouw was opgedragen, of liever daar volgens diens plannen een en ander was daargesteld.

(Datum onderzoek : zeer waarschijnlijk 1914 of 1915).

Ondanks de - volgens de Zijper Courant - vele UP's waren er ook nogal wat DOWNS blijkens genoemd rapport.

Hierna trad als nieuwe directeur D(irk) Jongejans aan. Daarmee volgde een tijd van opgang, uitbreiding en modernisering aan.

Maar daarover meer in een of meer der volgende afleveringen van deze serie.

PIET BOSMAN.

